

FRIEDRICH HÖLDERLIN

Két levél

Levél húgához

Frankfurt am Main, 1798. július 4.

Kedves Húgom!

Mindenféle köszönetet kell mondanom Neked; a kezedből kapott ajándékért, a leveledért, a hosszáért és a tartalmáért. Miután megkaptam és elolvastam, sétálni mentem veled, és újra el akartam olvasni, de mégis a zsebemben maradt, mert kívülről tudtam, s ezenfelül túl sokat gondoltam Rád és drága ragaszkodásodra hozzám, semhogy leveled rendszeren újraolvashattam volna. Kedves Húgom! jó előny az, melyben sokféle tapasztalat részesít, hogy minden pártfogó együttérzést egyre mélyebben becsülök. Úgy vagyunk, ahogy a nyájaknál láttam gyakran kinn a földeken, hogy egymáshoz húzódnak és összetartanak, ha esik és vihar jön. Az ember minél idősebb és csendesebb a világban, annál biztosabban és annál nagyobb örömmel tartja magát azokhoz, akik a próbatételt megállták. És ez nagyon is szükségszerű, hiszen azt, amink van, csak akkor értjük meg és mérjük fel igazán, ha látjuk, sok más dolog mennyire kevés.

Ne mondj Te csak semmit, kedves Húgom! azokról az apró ajándékokról, melyekkel rád-gondolásomat szeretném kifejezni és vágyamat, hogy nagyobb dolgokban lehessen kedvedre. Kérlek, vedd azokat annak, amik, ártatlan örömeink, melyet magamnak okozok, amikor azon tűnődöm, vajon mi illik Hozzád az efféle dolgok közül, és így gondolatban Veled és szeretteddel lehetek.

Ha Te köszönetet mondasz nekem, mennyi köszönettel vagyok én az adósod régóta már. Hidd el nekem, hogy aki saját tűzhely nélkül és gyakran idegenek közt él, csak az tudja igazán megbecsülni, s nem is feledi el, ha egy barát vagy anyja vagy húga barátságosan fogadta házában. Hiszen mennyi szabad boldog napot töltöttem fedeled alatt? – Kedves Húgom! Te magad nem is érezheted, mennyire sokat ér az olyan otthon, mint a Tiéd, ahol kedves férjed humanus szelleme honol és egy olyan szív, mint a Tiéd. Boldog vagy, és ezt még sokkal inkább éreznéd, ha látnád, milyen örömtelen és vigasztalan a fényűző világ, nemcsak a magunkfajta számára, hanem azok számára is, akik benne élnek és nagy hűhót látszanak csapni belőle, ám közben a lelkükön titkolt kedvetlenség rág, melyet maguk sem igazán értenek. Minél több lovat fog be az ember maga elé, minél több szobája van, ahova bezárkózik, minél több szolga veszi körül, minél inkább arany és ezüst közt ül, annál mélyebb sírt ásott magának, ahol élőholtan fekszik, hogy a többiek már nem is hallják őt, ő meg a többieket nem, a sok láрма ellenére sem, amit ő és a többiek csapnak. Az egyetlen, akit ez a szomorú komédia még boldoggá tesz, az, aki, ha látja is ezt, hagyja magát becsapni. Bárcsak igazán tágra nyithatnám szememet, hogy lássam a világ gyönyörűségét! Boldogabb volnék, és talán egész elviselhető ifjú ember! Úgy azonban nem lehet nekem imponálni, ha nem jellemével imponál valaki vagy zsenijével, és mivel ezek oly ritka dolgok a világban, így én, sajnos!, igen ritkán voltam a vi-

lágban alázatos, ahogy az illenék. Most már persze az vagyok, amióta valamivel többet szenvedtem, ám ez nem az igazi módja annak. –

Most abba kell hagynom, mert indul a posta. Ajánlj engem kedves férjed figyelmébe. Kicsi gyermekeidet üdvözlöm, és mindegyiket úgy, ahogy neki legjobban tetszik. Amint a „menyasszonyka” elkezd majd firkálni, gyengéd levelezésnek kell létesülnie közte és köztem. –

Szívélyes üdvözetem Veielnek. Örülök jó ízlésének, és ha boldoggá teszi, annál jobban örülök.

Friz.

A címzett Maria Eleonora Heinrike Hölderlin, a költő „Rike”-nek becézett húga. Számos levelének címettje; a „rokonok” közül (akiket a *Hazatérés. A rokonokhoz* című elégia szólít meg) hozzá fűzi a legfesztelebb kapcsolatot. Heinrike és fia, akinek a költő keresztapja volt, jelentős szerepet játszanak számos kézirat (nem utolsósorban a *Homburger Folioheft*) fennmaradásában. – A levél végén a tréfás „menyasszonyka” kifejezés hűgának az ekkor mintegy öt éves kislányára vonatkozik.

Levél Susette Gontardhoz

Homburg, 1799. június vége

Nap mint nap vissza kell idéznem az eltűnt istenséget. Ha nagy korokban élt nagy férfiakra gondolok, arra, ahogyan ők szent tűzként ragadtak el mindent maguk körül, és lánggá változtatták mindazt, ami holt és fásult, a világ szalmáját, és a láng az égig röppent velük, aztán meg magamra gondolok, ahogy pislákoló apró lámpásként bolyongok itt, és koldulni szeretnék egy cseppnyi olajat, hogy világítsak még egy ideig az éjszakán át – lásd! ilyenkor csodálatos borzongás járja át egész testemet, és halkán kiáltom magamnak a rettentő szót: élő halott!

Tudod-e, min múlik ez, az emberek félnek egymástól, attól, hogy az egyik géniusza el-emészti a másikat, és ezért nem sajnálják ugyan egymástól az ételt és italt, de semmit nem adnak egymásnak, ami a lelket táplálja, és nem szenvedhetik, ha valamit, amit mondanak és tesznek, a másikban egyszer felfog a szellem, és lánggá változtatja. A balgák! Mintha bármi is, amit az emberek egymásnak mondhatnak, több volna, mint tűzifa, ami csak akkor lesz újra tűzzé, ha megragadja a szellem tüze, ahogy az a tűzifa is életből és tűzből keletkezett. Így hát megadják az ételt egymásnak, csak ezt, kölcsönösen, hiszen így mindketten élnek és világolnak, és egyik sem falja fel a másikat.

Emlékszel zavartalan óráinkra, amikor mi és csak mi voltunk egymással s egymásért? Diadal volt az! mindketten oly szabadon és büszkén és éberen és virulva, és ragyogott lelkünk és szívünk és szemünk és arcunk, és mindketten így, égi békében egymás mellett! Már akkor is sejtettem és mondtam: az ember bejárhatná az egész világot, és aligha találna még egyszer ilyet. És minden nap egyre komolyabban érzem ezt.

Tegnap délután feljött hozzám Morbek. „A franciák ismét csatát vesztek Itáliában”, mondta. „Ha velünk jól állnak a dolgok, mondtam neki, akkor már a világban is”, és nyakamba borult, és megindult örömteli lelkünket egymásra csókoltuk, s könnyező szemünk találkozott. Aztán elment. Ilyen pillanataim mégiscsak vannak még. De pótolhat-e ez egy világot? És ez az, ami miatt hűségem örök. Ebben vagy abban sokan kiválóak. De az olyan természet,

mint a Tiéd, melyben minden bensőséges rombolhatatlan eleven szövetségben egyesült, a kor gyöngyszeme ez, és aki ezt megismerte és azt is, ahogy égi veleszületett saját boldogsága aztán mélységes boldogtalansága is, az maga is örökké boldog és örökké boldogtalan.

Hölderlin Susette Gontardnak ténylegesen átadott levelei mind elvesztek. Ez a fennmaradt négy levélfogalmazvány egyike. Hölderlin az előző év szeptemberében hagyta el Gontardék frankfurti házáat, ahol házitanító volt. Az ezután következő bő másfél évben titkos találkozókra adták át egymásnak leveleiket; Susette Gontard Hölderlinhez írt fennmaradt leveleit a költőnek sikerült magánál tartania egészen a tübingeni toronyszobában töltött évekig. – A levélvázlat utolsó bekezdésében a cassanói és a trebbiai csatára történik utalás.

